

**'I HE FAKAMAAU' ANGA POLISI
MAFAI MAÓLUNGA ANGE (ENHANCE)
FAI' ANGA LESISITA NUKU' ALOFA**

(Cr.4/23: Supreme Court Number)
EC. 7 ó e 2023

Prosecutor. Cran.

'I HE VAHA'A 'O E:

REX

- Talatalaaki

ATTORNEY GENERAL'S OFFICE	
INITIALS: <i>Jh</i>	DATE: <i>22/11/23</i>
☒ File	☒ Website
☒ Database	☐ Social Media
☒ Email internal	☐

PEA MO

:

1. MANU ÁHO
(Maúfanga)

2. KELEKOLIO FONUA
(Matahau)

3. ÉNITI (ANDY) FUKOFUKA - Kau Faka'iloa
(Foúí)

Í HE FAKAMAAU POLISI MAÓLUNGA PAHULU-KULI

Fakafofonga lao:

Counsel J. Fifita maáe Talatalaaki
Kau fakaíloa

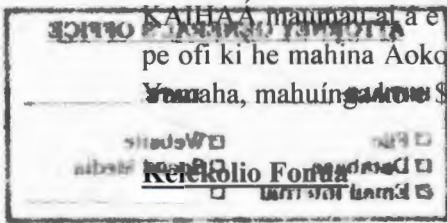
HILIFAKI TAUTEA

A PUIPUITU'A

1. Í he Tuútuúni á Fakamaau Polisi Pule Mafi ó e áho 25 Áokosi 2023, naá ne fakahalaiaí ai á e kau Fakaíloa kotoa ki he ngaahi hia ko eni: -

rec'd 22/11/23

Manu Áho

KAIHAÁ maumau á e kupu 143(b) mo e 145(b) ó e *Lao ki he Ngaahi Hia*, áia ko éne áve í he pe ofi ki he mahina Áokosi 2022, í he loto kaka pea taé ha momoi totonu á e misini vaka 40 HP Yamaha, mahuínga ko e \$11,799.95 mo e loto ke faáo meia Sakula Fonua naá ne tauhi.

TOKONI KI HE KAIHAÁ maumau á e kupu 8(a), 143(b) mo e 145(b) ó e *Lao ki he Ngaahi Hia*, áia ko éne fakalotomalohii fakahangatonu á Manu Áho, í he pe ofi ki he mahina Áokosi 2022, áia í heéne tokoni kia Manu Áho ke fakeheka á e misini vaka 40 HP Yamaha, mahuínga ko e \$11,799.95 ki he meálele á Éniti Fukofuka.

Éniti (Andy) Fukofuka

TOKONI KI HE KAIHAÁ maumau á e kupu 8(a), 143(b) mo e 145(b) ó e *Lao ki he Ngaahi Hia*, áia ko éne fakalotomalohii fakahangatonu á Manu Áho, í he pe ofi ki he mahina Áokosi 2022, áia í heéne álu í heéne ka ó fakeheka á e misini vaka 40 HP Yamaha, pea áve mei ai.

E NGAÁHI FAKA'ILO 'O E FAKA'ILOA PEA MO E NGAÁHI TAUTEA 'O E NGAÁHI HIA TAKITAHA FAKATATAU KI HE LAO

2. Ko e hia Kaihaá pea mo e Tokonií ha Kaihaá, óku tautea tatau pe kinaua fakatatau ki he kupu 8(a) ó e *Lao ki he Ngaahi Hia*.
3. Í heéne pehe ko e tautea maólunga taha 'oku tu'utu'uni 'e he lao 'e malava'e he Fakamaau'anga ni ke hilifaki ki he kau fakaíloa fakatatau ki he kupu 145(b) ko e ngaue popula íkai ke toe laka hake í he taú é 7.
4. Í lalo ni óku lave á e Fakamaauánga ki hono fakakaukauí ó e tautea á e kau fakaíloa, takitaha.

FAKAÍLOA MANU ÁHO

5. Ko e fakaíloa ko hoño taú 28 éni pea óku nofo í Maúfanga. Óku toe íloaáki á e fakaíloa ni áki á e hingoa ko e Manutose.
6. Óku nofo á e Fakaíloa pea mo éne tangataéiki óku kei taú onongofulu tupu nai pea mo hono tehina í honau ápi í Maúfanga.

FAKAÍLOA KELEKOLIO FONUA

7. Ko e fakaíloa óku lolotonga ngaue popula pea óku nofo í Huátolitoli ka ko éne háu mei Matahau.
8. Óku íai á e lekooti faihia ó e fakaíloa ka óku íkai ke kakato áia naé fakahu mai mei he talatalaaki he óku mahino mei he fakamatala á e faka'íloa óku lolotonga ngaue popula ka ko e lekooti fakamuimui taha óku ha í he lekooti faihia á e fakaíloa naé fakahu mai é he talatalaaki ko e ngaue popula mahina é 5 pe ki he hia fika Cr.979 – 980/2020 mei he Fakamaauánga Muá í he áho 7 Maási 2021.

9. Í heéne pehe óku fiemaú á e talatalaaki ke ne fakakakato mai ha fakamatala ki he úhinga óku ngaue popula ai á e fakaíloa he lolotonga ni pea ka toki kakato ia pea é toki fakakaukauí ai á e tautea ó e fakaíloa í he hopo ni.

10. Toloí á e hilifaki tautea á e fakaíloa ni ki he áho Falaite 24 Novema 2023 he taimi 10am.

FAKAÍLOA ÉNITI FUKOFUKA (ANDY)

11. Ko e fakaíloa óku nofo í Fouí pea ko hono taú 37 éni. Óku mali mo éne kií fanau é tokotaha óku taú 13.

F NGAHI ME'A 'OKU FAKAKAUKAU'I KI HONO FAKATUPULAKI 'O E TAUTEA KI HE HIA NI (AGGRAVATING FACTORS)

FAKAÍLOA MANU ÁHO

12. Ko e hia ko eni ko e taha ia ó e ngaahi hia mamafa taha í he hia ko e Kaihaá fakatatau ki he tautea í he *Lao ki he Ngaahi Hia* óku ha í ólunga.

13. Ko e natula 'o e hia na'e fakahoko 'e he faka'iloa fakatatau ki he mo'oni'i me'a 'i he Tu'utu'uni 'a e Fakamaau'anga ni, na'e fu'u matu'aki ta'eufi, matuáki fakaehaua, taénana pea mo fakahoko í he loto kaka lahi áupito.

14. Naé tokoni á e fakaíloa ki he ngaue á e kau polisi ka naá ne toki fakakikihií pe á éne tonuhia í he lolotonga fanongoa ó e hopo ni ka naá ne ósi ílo lelei pe á éne kaihaá naé fakahoko.

15. 'Oku 'ikai ke 'iai ha ongo'i loto fakatomala pe loto kole fakamolemole mo'oni 'a e faka'iloa ki he'ene ngaue hala na'e fai.

16. 'Oku 'ikai ke tui 'a e Fakamaau'anga 'oku fakatomala mo'oni 'a e faka'iloa neongo 'oku ne fakaha 'i he'ene malanga fakasi'isi'i tautea 'oku ne fakatomaia mo'oni pea ko "hono ngata 'eni haáne toe ha í he Fakamaau'anga ni." He óku mahino mei he hokohoko pea mo e lahi á e lekooti faihia á e fakaíloa í he ngaahi hia natula tatau, óku loi ia ki he Fakamaau'anga í he kuohili he faá fakapapau heikai ke toe ha mai, ka óku ne kei ha mai pe.

17. Naé lohiakií foki é he fakaíloa á e Fakamaau'anga ni 'i he lolotonga ó éne kole fakasiisií tautea óne fakaha ai naá ne ósi ngaueí é ia á e ngaue popula mahina é 6 naé toloi í heéne hopo kimuá óku lave ki ai á e Malanga á e talatalaaki. Ka naé toki fakamahino é he talatalaaki á e loi á e fakaíloa.

18. Ko e faka'iloa 'oku lolotonga 'iai 'a hono lekooti faihia é tuónima nai 'i he hia ko e kaihaá mei he taú 2019 ó kau ki ai pea mo e tautea ngaue popula toloi mahina é 6, pe ó aúmai ki he taú kou ósi.

19. Óku ha kiate au mei he fakafotunga á e fakaíloa óku ikai ke ne fakakaukaua é ia á e uesia lahi ó éne ngaahi kaihaá ko eni í he kakai óku haánau tolu á e ngaahi koloa naá ne kaihaási.

20. Óku toe iai foki pea mo e hopo ko e kaihaá mo e haefale á e fakaíloa óku teuteu ke hilifaki mo hono tautea í he hili pe éni.

21. Na'e tali tonuhia 'a e faka'iloa ki hono faka'iloa pea na'e toki fakahalaia'i 'e he Fakamaau'anga.

FAKAÍLOA ÉNITI FUKOFUKA

22. Ko e hia ko eni ko e taha ia ó e ngaahi hia mamafa taha í he hia ko e Kaihaá fakatatau ki he tautea í he *Lao ki he Ngaahi Hia* óku ha í ólunga.
23. Óku kei taipauí pe 'e he faka'iloa óku tonuhia í heéne malanga fakasi'isií tautea neongo kuo ósi fakahalaiaí ia é he Fakamaauánga ni pea óku mahino mei ai óku ikai ke fakatomala ia ki he hia ni.

H NGAAHI ME'A 'OKU FAKAKAUKAU'I KE FAKASI'ISI'I'AKI 'A E TAUTEA (Mitigating factors)

FAKAÍLOA MANU ÁHO

24. Óku ikai ke mau é he Fakamaauánga ha úhinga mei he malanga fakasiisií tautea á e fakaíloa fakataha moe ngaahi pepa óku í he faile á e Fakamaauánga ha úhinga é malava ke fakasiisií ai á e tautea á e Fakamaauánga ni.

FAKAÍLOA ÉNITI FUKOFUKO (ANDY)

25. Óku íai á e lekooti faihia á e fakaíloa, ka ko e ngaahi lekooti ko ia, fakatatau ki he lekooti óku ómai é he talatalaaki óku ikai ke natural tatau ia mo e hia ni he ko e ngaahi lekooti pe ia ki he meátau, faitoó taéfakalao pea mo e fekauáki mo e toutai.
26. Í heéne pehe óku ikai ke íai ha kaunga fakahangatonu ia á e lekooti faihia naé ómai é he talatalaaki ki he hia ko eni á e fakaíloa pea é lau pe ko e úluaki faihia éni á e fakaíloa í he hopo natula fekauáki mo e koloa.

I FAKAKAUKAUÍ Ó E TAUTEA

FAKAÍLOA MANU ÁHO

27. Naé fokotuú mai é he talatalaaki ke kamataáki á e tautea á e fakaíloa á e ngaue popula taú é 2 mahina é 5. Óku ikai ke mahino kiate au pe ko e ha á e makatu'unga ó e fokotuú ko eni ka óku ou tui ki he fokotuú á e talatalaaki, kuopau ke íai ha tautea ngaue popula á e fakaíloa ke kamata ó lahi hake í he taú é 2
28. Í heéne pehe, é kamataáki á e tautea ngaue popula á e fakaíloa á e taú é 2 koeúhi ko e natula á hono fakahoko é he fakaíloa ni á e kaihaá, naá ne fuú matuáki taéufi áupito.
29. Óku toe tanaki atu á e mahina é 6 ki he taú e 2 koe'uhi ko e fuú lekooti faihia ko ia naá ku lave ki ai í ólunga fakataha mo e loi á e fakaíloa ki he Fakamaauánga fekauáki mo hono tautea toloi, mo e ngaahi makatu'unga ke hiki hakeáki hono tautea, ó hange ko éne ha í ólunga.
30. He 'oku mahino mei ho lekooti faihia óku ikai pe ke íai haó loto fakatomala pea óku ke hokohoko pe á hoó fakahoko é koe á e hia ko e kaihaá.

31. Í hono fakakaukauí é he Fakamaauánga pe óku totonu ke toloi e katoa pe kongá ó e tautea ngaue popula ko eni fakatatau ki he fakahinohino í he hopo *R v Moúnga*, óku tui á e Fakamaauánga óku íkai ke ke qualify ko e ke toe óatu haó faingamalie ki ha ámanaki é toe liliu á hoó móui.
32. Ko hono úhinga fakatatau ki ho lekooti faihia kuo ‘osi óatu é he Fakamaauánga kiate koe á e ngaahi tautea ke tokoni kiate koe ke liukava ai á hoó móui, mo e íkai pe ke ke ngaue leleiáki á e ngaahi faingamalie ko ia.
33. Pea naé ósi óatu kiate koe ‘a e toloi kakato á hoó tautea ngaue popula í he hopo fika Cr.170 mo e 171/2022. Naé ósi óatu kiate koe á e tautea totongi paánga he hopo kaiháá é 2 pea mo e ngaue popula í he hopo é taha, ka ‘oku mahino pe óku íkai ke íai ha liliu é ha mai mei hoó móui.
34. Í heéne pehe é íkai ke toloi ha kongá pe katoa ho tautea ngaue popula.
35. Naé taukaveí é he fakaiíloa naá ne ósi ngaueí ‘a e tautea ngaue popula mahina é 6 naé toloi. Fakatatau ki he lekooti á e fakaiíloa ko e hopo Cr. 170 mo e 171/2022 naé tautea ngaue popula mahina é 6 ai ka e toloi ki he tau é taha, í he áho 6 Me 2022 ki he hia ko e Haefale mo e Kaiháá.
36. Ko e hopo hoko pe ‘a e fakaiíloa naé fakaiíloa í he hopo hia fika Cr.1067/2022 ki he hola mei he tauhi fakalao, kakaai ha paánga, kakaai ha tohi ngaue pea moe maú ha paánga í he fakamatala loi. Naé tautea ngaue popula mahina é 6 pea tanaki ki ai á e mahina é taha ki he hola mei he tauhi fakalao pea fakakatoa ko e ngaue popula mahina é 7 í he áho 5 Ókatopa 2022.
37. Naé íkai ke íai ha lave í he lekooti ko eni naé fakamoúí á e tautea ngaue popula í he Cr. 170 mo e 171/2022.
38. Óku toe íai mo e lekooti á e fakaiíloa í he hopo hia fika Cr.1/2023 ki he maú mo ha faitoó taéfakalao pea naé tautea ai ki he ngaue popula mahina é 6 ke tanaki atu ki heéne ngaue popula lolotonga áia óku tui á e Fakamaauánga ko e ngaue popula mahina ía é 7 mei he hopo fika Cr.1067/2022.
39. Í heéne pehe é íkai leva ke tonu á e fakamatala á e Fakaiíloa naá ne ósi ngaueí á e tautea ngaue popula toloi naé hilifaki í he ongo hopo Cr.170 mo e 171/2022.
40. Í he kupu 24(3)(c) ó e *Lao ki he Ngaahi Hia* óku ne fekauí á e Fakamaauánga ni ke ne fakamoúí ‘a e tautea ngaue popula toloi naé fakahoko ki he fakaiíloa í he hopo fika Cr.170 mo e 171/2022 ókapau naé fakahoko ‘e he fakaiíloa ha hia lolotonga á e taimi toloi ki ha hia é malava ke ngaue popula ai.
41. Ko e hia naé fakahoko é he fakaiíloa í he hopo ni ko e kaiháá pea hange ko éne ha í ólunga é malava ke tautea ia ai ki he ngaue popula íkai ke toe laka hake í he tau é 7. Ko hono ua naé fakahoko é he fakaiíloa ‘a e hopo ni í he mahina ko Áokosi 2022 hili pe nai ia ha mahina é tolu (3) mei he áho naé hilifaki ai á hono tautea ngaue popula mahina é 6 ka e toloi he tau é taha.
42. Í heéne pehe óku maumaui é he fakaiíloa á hono tautea toloi í he hopo Cr. 170 mo e 171/2022.

43. Ka í he kupu 24(3)(d) ó e *Lao ki he Ngaahi Hia* óku ne ómai ai ha fakangofua ki he Fakamaauánga ke óua teu fakamoúi á e tautea ngaue popula mahina é 6 á e fakaíloa ókapau óku íai ha “makatuúnga makehe”.
44. Í heéne ha í he taimi ni ki he Fakamaauánga ni, ‘oku ou tui óku íkai ke ómai é he fakaíloa ia ha “makatuúnga makehe” tautefíto ki heéne malanga fakasiisii tautea ke ne fakalotoi ai au ke óua é fakamoúi á e tautea ngaue popula toloi á e fakaíloa.
45. Í heéne pehe óku fekauí mai é he kupu 24(3)(c) ó e *Lao ki he Ngaahi Hia* ke u fakamoúi á e tautea ngaue popula naé toloi mei he hopo fika Cr.170 mo e 171/2022.

FAKAÍLOA ÉNITH FUKOFUKA (ANDY)

46. Naé fokotuú mai é he talatalaaki ke kamataáki á e tautea á e fakaíloa á e ngaue popula taú é 2 mahina é 5 ó tatau pe pea mo Fakaíloa Äho. Fakatau ki he kupu 8(a) ó e *Lao ki he Ngaahi Hia* óku ne fakamahino ai kuopau ke tautea tatau pe á e hia óku fakaíloáki á e fakaíloa pea moe hia Kaihaá.
47. Í heéne pehe óku kamataáki á e tautea á e fakaíloa ni á e ngaue popula taú é 2.
48. Óku íai á e tautea ngaue popula toloi á e fakaíloa í he hopo hia fika Cr.8/2022 í he Fakamaauánga Lahi áia naé hilifaki hono tautea ko eni í he áho 18 Novema 2022 ka ko e hia naé tautea ia ki ai í he hopo ko ia, óku natula kehe áupito ia mei he hia í he hopo ni, he óku fekauáki ia mo e faitoó taéfakalao.
49. Í heéne pehe ‘oku natula kehe á e hopo naé tautea ngaue popula toloi ai á e fakaíloa ni mei he hai í he hopo lolotonga pea é íkai ke fakamoúi ai á e tautea ngaue popula á e fakaíloa naé toloi í he hopo fika Cr. 8/2022 í he Fakamaauánga Lahi.
50. Koeúhi ko e toki úluaki íaihia éni á e fakaíloa í he hia fekauáki mo e kolo (property related offence) óku toó ai á e mahina é 12 mei he ngaue popula taú é 2.
51. Óku fakakaukauí é he Fakamaauánga ni pe óku taau ke toloi ha kongá pe ko e kotoa ó e ngaue popula á e fakaíloa, pea óku tui á e Fakamaauánga ni é malava ke tokoni ha taimi é toloi ai ha kongá ó e tautea á e fakaíloa ki ha liliu á éne moúi.
52. Í heéne pehe óku toloi á e mahina é 6 fakamuimui í he tautea ó e fakaíloa í he mahina é 12 í he hili á éne áta mei heéne ngaue popula mahina é 6.

K TAUTEA

FAKAÍLOA MANU ÁHO

53. Ngaue popula táú é 2 mahina é 6 ó kamata lau mei he áho na'e kamata ai á hono tauhi á e fakailoa í he hopo ni.
54. Ke fakamoúí á e tautea ngaue popula mahina é 6 naé toloi mei he hopo Cr.170 mo e 171/20222 pea ke ngaueí fakataha (concurrent) pe á e mahina é 6 ko eni pea mo e tautea ngaue popula táú é 2 mahina é 6 í he hopo ko eni (EC. 7/2023)

ÉNITI FUKOFUKA (ANDY)

55. Ngaue popula ~~mahina~~ 'e 12 pea toloi á e mahina é 6 fakamuimui í he mahina é 12 í he makatuúnga ke ~~oua na~~ a toe fakahoko ha hia.

'AHO: 20 Novema 2023

Loupua Pahulu-Kuli
Fakamaau Polisi Mā'olunga